

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

УДК 1:37.018.2:004.8

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.3.10>**Нівня Ганна Олександрівна**

кандидат філософських наук,

старший викладач кафедри державно-правових дисциплін

Інституту права та безпеки

Одеського державного університету внутрішніх справ,

вул. Успенська, 1, Одеса, Україна

orcid.org/0000-0002-0392-7392

ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Актуальність проблеми. Стрімкий розвиток штучного інтелекту, зокрема таких інструментів, як ChatGPT, суттєво вплинув на освітній процес. Це відкриває перед освітянами нові можливості, але, водночас, створює серйозні виклики для системи вищої освіти. В таких умовах гострої актуальності набувають філософські питання сенсів і цінностей освіти, оскільки навчальні, методичні та творчі завдання можуть бути делеговані нейромережі, що ставить під загрозу активну участь викладача та студента в освітньому процесі. В таких умовах взаємодія викладача та студента потребує філософського переосмислення.

Мета дослідження. Метою даної роботи є висвітлення особливостей взаємодії викладачів та студентів в умовах розвитку штучного інтелекту.

Методи дослідження. Для досягнення мети були застосовані наступні **методи**: аналіз під час дослідження переваг та недоліків застосування освітянами інструментів штучного інтелекту; синтез для узагальнення результатів аналізу та формування висновків щодо ролі викладача в умовах цифрової трансформації освіти; індукція для виявлення нових тенденцій взаємодії викладачів та студентів в сучасному контексті.

Результати дослідження. У статті проаналізовано позитивні та негативні наслідки використання ШІ учасниками освітнього процесу, виділено універсальні ризики й приховані наслідки взаємодії з нейромережею. Автор підкреслює, що надмірна автоматизація здатна знеособити освіту, знизити когнітивні здібності, навички критичного мислення та інтуїцію освітян.

Акцентується, що викладачеві важливо не відмовлятися від власної педагогічної творчості, розвивати індивідуальний стиль і навчати студентів не лише користуватися ШІ, а й мислити самостійно. В сучасних умовах викладач має виконувати роль не лише джерела знань, а й наставника, партнера, здатного зберегти емоційний контакт зі студентами, мотивувати їх до набуття ґрунтовних предметних знань, що є передумовою розвитку критичного мислення, інтуїції та автономії. Це передбачає збереження балансу між традиційними та інноваційними підходами до навчання.

Автор підкреслює необхідність партнерства, взаємообміну та взаємної мотивації у взаємодії викладачів та студентів. Важливим є збереження людського виміру освіти, зваженого, усвідомленого підходу до використання технологій, і підтримання високого рівня реальної залученості обох сторін до освітнього процесу. Основним викликом і, водночас, завданням для сучасної вищої школи стає збереження цінностей, сенсів і гуманістичних основ освіти.

Ключові слова: штучний інтелект, вища школа, освіта, критичне мислення, автономія.

Вступ. Розвиток штучного інтелекту (ШІ), зокрема таких інструментів, як ChatGPT суттєво вплинув на освітній процес. Дана технологія з одного боку відкрила для освітян нові можливості, з іншого ж, стала серйозним викликом для системи вищої освіти.

З точки зору філософії, цей виклик полягає в тому, що гостроти набувають питання сенсів і цінності процесу освіти. Сьогодні штучний інтелект може генерувати тексти на задану тему, робити висновки з заданих матеріалів, створювати мультимедійні презентації, тестові завдання, розробляти плани навчальних занять, тощо. З одного боку, використовуючи нейромережу, педагоги та здобувачі вищої освіти здатні заощаджувати час, виконувати більше навчальних і робочих завдань. З іншого ж боку, за умов надмірного використання штучного інтелекту може скластися ситуація, за якої студенти і викладачі ніби виносяться за дужки освітнього процесу, адже навчальну, методичну та творчу роботу за них робить нейромережа. Отже сьогодні нам знову необхідно відповісти на питання: хто такий вчитель і яка його роль в освітньому процесі? А також, якою має бути взаємодія викладача і студента в епоху стрімкого розвитку штучного інтелекту?

Відповіді на ці питання не можуть бути такими, якими були раніше, оскільки технології змінюють соціальну реальність, і цей процес неможливо зупинити. Проте, шукаючи відповіді, важливо не загубити споконвічні смисли процесу навчання, не втратити саму сутність взаємодії учня та вчителя, її тонкі аспекти.

Проблема впровадження інструментів штучного інтелекту, зокрема ChatGPT в освітню практику сьогодні активно досліджується в усьому світі. Серед сучасних публікацій можна назвати роботи А. Вієріу, Г. Петрея, М. Мар'єнко, В. Коваленко, О. Наливайко, І. Нікітіної, Т. Іщенко, С. Паламар, М. Науменко, О. Панухник. Вплив сучасних технологій на розвиток умінь і навичок здобувачів освіти ми знаходимо в роботах Е. Гірша, препринті публікації “The Memory Paradox: Why Our Brains Need Knowledge in an Age of AI. In The Future of Artificial Intelligence” колективу вчених під керівництвом Б. Оклі [9]. Роздуми про роль вчителя в контексті сучасної освіти є темою робіт П. Женканга та ін. Проте нові форми взаємодії викладача та студента на тлі стрімкого зростання впливу штучного інтелекту на систему освіти наразі все ще є недостатньо дослідженими та потребують подальшого філософського переосмислення.

Мета та завдання. Метою даної роботи є висвітлення особливостей взаємодії викладачів та студентів в умовах розвитку штучного інтелекту.

Завданнями дослідження є: аналіз позитивних наслідків використання штучного інтелекту учасниками освітнього процесу; виявлення негативних наслідків використання штучного інтелекту студентами та викладачами; висвітлення ролі викладача в освітньому процесі та його взаємодії зі студентами в контексті розвитку нейромереж.

Методи дослідження. Для досягнення мети були застосовані наступні методи: аналіз під час дослідження переваг та недоліків застосування освітянами інструментів штучного інтелекту; синтез для узагальнення результатів аналізу та формування висновків щодо ролі викладача в умовах цифрової трансформації освіти; індукція для виявлення нових тенденцій взаємодії викладачів та студентів в сучасному контексті.

Результати дослідження. Розробки в області штучного інтелекту тривають вже кілька десятиліть. Протягом цього часу вони так чи інакше запроваджувалися в різні сфери людського життя. З появою такого інструмента як ChatGPT штучний інтелект увірвався в систему освіти. З тих пір можливості ChatGPT та способи його застосування являють собою предмет для рефлексії педагогів. Проте, поки викладачі рефлексують, студенти активно застосовують нейромережу під час виконання навчальних і творчих завдань.

За три роки присутності технологій штучного інтелекту в освітньому процесі з'являється можливість ретельно проаналізувати переваги та недоліки використання даної технології. У педагогів накопичився певний досвід власної взаємодії з ChatGPT та особливостей створення та перевірки навчальних завдань в умовах використання студентами штучного інтелекту. Нижче ми детально розглянемо позитивні та негативні сторони застосування освітянами нейромереж. Осмисливши переваги та недоліки взаємодії студентів та викладачів з інструментами штучного інтелекту ми отримаємо матеріал для уточнення або навіть переосмислення ролі сучасного викладача в освітньому процесі та актуальні завдання його взаємодії зі студентами. Втім, важливо розуміти, що технології, пов'язані зі штучним

інтелектом розвиваються дуже швидко, і результати будь-якого аналізу потребуватимуть постійного переосмислення.

Розпочнемо з аналізу переваг застосування штучного інтелекту учасниками освітнього процесу.

Серед переваг для викладачів виділяють наступні:

- перевірка і оцінювання за допомогою штучного інтелекту студентських завдань, при чому як закритих (у тестовому форматі), так і розгорнутих [1, с. 50];
- удосконалення процесу планування освітніх програм [2, с. 13–14];
- автоматизація рутинних завдань: створення чернеток лекцій, тестових завдань, шаблонів відповідей на поширені питання студентів, шаблонів рекомендацій щодо виконання тих чи інших завдань та проектів [6, с. 208];
- генерація ідей для нестандартних занять.

Серед переваг для здобувачів освіти слід згадати такі:

- штучний інтелект «допомагає» знайти корисну літературу, та полегшує роботу з великою кількістю інформації [5, с. 74–76];
- допомагає формулювати думки, перефразувати речення, структурувати інформацію, тощо [5, с. 74–76];
- сприяє розвитку вмінь аналізу інформації та розгляду задачі в різних ракурсах [5, с. 74–76];
- використовуючи чат-боти, студент не соромиться помилятися, а також має можливість в режимі реального часу отримати зворотний зв'язок та рекомендації щодо виправлення помилок [1, с. 50; 6, с. 207; 10];
- можливість створити для студента персоналізоване освітнє середовище, що здатне підвищити ефективність здобувача та зробити його відношення до навчання більш позитивним [10].

Можна виділити також універсальні переваги використання штучного інтелекту, тобто актуальні як для педагогів, так і для студентів:

- заощадження часу [2, с. 4–9];
- переклад іншомовних матеріалів (окрім завдань, безпосередньо спрямованих на розвиток навичок перекладу);
- штучний інтелект може слугувати асистентом для освітян з інвалідністю (наприклад, описувати візуальні матеріали студентам або викладачам з порушеннями зору).

Виділивши переваги застосування штучного інтелекту освітянами, проаналізуємо, наскільки однозначно є позитивність зазначених аспектів.

Сьогодні в багатьох джерелах викладачам пропонується покладати на штучний інтелект створення тестових завдань, а також їх перевірку. Зазначимо, що в такий спосіб доцільно здійснювати контроль не всього обсягу знань. І це пов'язано не лише з обмеженістю інформативності тестових завдань в принципі, а й з ризиком певної відстороненості викладача від процесу перевірки знань і умінь студентів.

Перевірку ж штучним інтелектом розгорнутих письмових відповідей студентів ми вважаємо надмірною автоматизацією процесу, що в перспективі здатна суттєво послабити контакт викладача та студента. Самостійно перевіряючи розгорнуті відповіді здобувачів, викладач може забезпечити більш живий та емоційно глибокий зворотний зв'язок. Використовувати штучний інтелект для перевірки «відкритих» відповідей доречно лише як допоміжний інструмент, який може вказати на аспекти, які викладач з якихось причин пропустив повз свою увагу.

Штучний інтелект може бути ефективним в процесі удосконалення планування освітніх програм. Проте, в даному аспекті важливо звертатися до нейромережі як до асистента, а не перекладати на неї весь процес планування. Те ж саме можна сказати про генерацію ідей для нестандартних занять, адже результатом перекладання на машину всіх творчих завдань буде зниження когнітивного рівня викладача, погіршення його власних творчих умінь і навичок. Для того, щоб уникнути негативних наслідків взаємодії з нейромережею і, водночас, ефективно інтегрувати штучний інтелект в свою роботу, необхідно не відмовлятися від творчого пошуку. Наприклад, плануючи нестандартне заняття, слід спочатку створити власні оригінальні ідеї, і лише після цього звернутися до штучного інтелекту.

Таким чином, завдання, згенеровані штучним інтелектом, стануть доповненням до матеріалу, створеного викладачем, при цьому викладач не втратить свою творчу індивідуальність і оригінальну манеру викладання. Крім того, ідеї, запропоновані нейромережею, можна також піддавати творчому переосмисленню і використовувати їх як матеріал для майбутньої педагогічної творчості.

Користь допомоги штучного інтелекту студентам в питаннях формулювання думок, структуруванні інформації і т. д. ми вважаємо досить суперечливою. У випадку, коли здобувач не має відповідних навичок, перекладання на нейромережу зазначеної роботи не дозволить студентові розвинути потрібні навички. В майбутньому їх відсутність здатна перетворитися на непрофесійність або некомпетентність. Фахівець, який не здатен формулювати власну думку, структурувати її, не може бути ефективним в ситуації усної комунікації, наприклад, в перемовинах, інтерв'ю або нараді. Крім того, вміння структурувати та формулювати думку виражає базові навички роботи з інформацією та її засвоєння в принципі, без яких не можливе успішне здійснення будь-якої інтелектуальної діяльності.

Щодо сприяння штучним інтелектом розвитку у студентів вміння аналізувати інформацію та розглядати задачу в різних ракурсах, тут важливо розуміти, що такий розвиток можливий лише за умови коректного використання здобувачами відповідних інструментів. Для того, щоб тренувати за допомогою нейромережі навички аналізу та комплексного бачення проблеми, необхідно створювати відповідні завдання, наприклад, пропонувати здобувачам знайти помилки у згенерованому тексті. Розповсюджена ж ситуація, коли здобувач нехтує вивченням спеціальної літератури, шукаючи інформацію для підготовки до заняття лише у відповідях чату GPT, або делегує нейромережі завдання, пов'язані з аналізом тексту, в жодному разі не сприяє будь-якому професійному розвитку.

Серед переваг застосування штучного інтелекту нерідко називають заощадження часу. Важливо розуміти, що заощаджуючи час, ми не завжди можемо розраховувати на позитивний результат навчання. Деякі уміння і навички, зокрема, пов'язані з аналізом та створенням текстів або вивченням спеціальної літератури, є прямо пропорційними присвяченому їм часу. Заощаджуючи час на виконанні деяких завдань, освітянин часом інвестує у власну некомпетентність та залежність від віртуального інструменту. В даному контексті великої значущості набуває питання усвідомленого ставлення до власної діяльності, коректної постановки пріоритетів, тощо.

Тепер розглянемо явно *негативні наслідки* використання штучного інтелекту учасниками освітнього процесу. Серед них дослідники виділяють наступні:

- не достатньо висока якість текстів, згенерованих нейромережею [2, с. 8–9];
- вірогідність отримати недостовірну інформацію, в тому числі через ефект галюцинації ChatGPT, який виникає в результаті змішання нейромережею різних даних, що призводить до створення хибних тверджень [2, с. 8–9; 6, с. 208; 8, с. 104; 10];
- необхідність постійного підключення до мережі для роботи з нейромережею [2, с. 8];
- проблема збереження конфіденційності та безпеки даних [1, с. 51–52; 6, с. 208];
- проблема прозорості: алгоритми генерації тексту створюють контент, таким чином, що користувачі не розуміють, як саме і на основі яких джерел створювалися ті чи інші тексти [3, с. 68–69];
- зниження когнітивних здібностей освітян в результаті некоректного систематичного і необмеженого застосування штучного інтелекту [1, с. 52; 6, с. 208];
- негативний вплив на критичне мислення [10];
- шахрайство у виконанні навчальних завдань та наукових робіт [6, с. 208];
- неможливість формування важливих, в тому числі, професійних навичок внаслідок делегування навчальних завдань штучному інтелекту [3, с. 68–69];
- шаленість від технологій [10];
- відсутність у штучного інтелекту емпатії, креативності та тонкого розуміння, характерних для людини [10].

Деякі з перелічених негативних наслідків використання штучного інтелекту освітянами можуть в перспективі тягнути за собою нові негативні результати. Так, низька якість текстів,

згенерованих нейромережею, не лише є причиною зниження рівня методичних матеріалів або навчальних робіт. Працюючи з неякісними текстами студент не має можливості розвинути власний стилістичний смак, те, що приходить лише в результаті так званої «начитаності».

Легкість доступу до ChatGPT з одного боку, спрощує виконання певних задач, з іншого ж, призводить до певної залежності, коли, по-перше, замість того, щоб здійснити інтелектуальне зусилля освітянин задає нейромережі відповідний промт, по-друге, якість виконання тих чи інших завдань залежить не від конкретних умінь і навичок особи, а від можливості доступу до інтернету, тобто, особа, таким чином, втрачає власну автономію.

Щодо шахрайства під час виконання наукових робіт, на сьогодні інструменти перевірки текстів на предмет використання під час їх написання штучного інтелекту є недосконалими. Таким чином, можливим є негативний вплив на науковий дискурс загалом.

Одним з дискусійних питань взаємодії студентів та штучного інтелекту є позитивний або негативний вплив машини на розвиток критичного мислення. Деякі дослідники вважають, що робота з ChatGPT не дає розвинути критичному мисленню, деякі навпаки, наголошують, що штучний інтелект являє собою дієвий інструмент для розвитку критичного мислення у студентів. В даному контексті важливо з'ясувати зв'язок між знаннями та критичним мисленням. Тут слід згадати, що вже у другій половині XX століття поширився підхід, згідно з яким в умовах доступу до великих обсягів інформації розвиток знань в навчанні має відійти на другий план, поступившись розвитку критичного мислення: «навіщо запам'ятовувати, коли можна пошукати» [9]. Проте ефективність даного підходу є досить сумнівною. Вже Е. Д. Гірш молодший зазначав, що знання і навички є нероздільними. Без знань предметної області неможливо розвинути критичне мислення [7]. Американські дослідники Б. Оклі, М. Джонстон та іМ. в препринті своєї публікації «Парадокс пам'яті: чому нашому мозоку потрібні знання в добу ШІ?» пишуть, що так званий ефект Фліна – невпинне зростання показників рівня IQ від десятиліття до десятиліття – останнім часом зупинився, а деяких країнах почав змінюватися в зворотному напрямку. Автори пов'язують загальне зниження рівня IQ з відсутністю у школярів та студентів ключових предметних знань [9].

З появою нейромереж типу ChatGPT кредо «навіщо запам'ятовувати, якщо можна пошукати» змінюється на «навіщо запам'ятовувати та формувати навички, якщо можна запитати у ШІ або попросити його виконати завдання?». Ситуація, за якої студент делегує більшість навчальних завдань штучному інтелектові не сприяє успішному засвоєнню та накопиченню знань. Своєю чергою, без накопичення і засвоєння знань неможливо говорити про формування критичного мислення. Дану взаємозалежність важливо усвідомити студентам та викладачам.

Пам'ять також є основою складних роздумів, оскільки факт, вивчений в одному контексті можна застосувати в іншому контексті. Наявність в пам'яті ключових знань також дозволяє мислити гнучко, об'єднуючи елементи різних знань новим способом. Тобто, пам'ять слугує й обов'язковим підґрунтям творчої та наукової інтуїції [9].

Отже можна зробити висновок, що надмірне захоплення взаємодією зі штучним інтелектом, під час якого не відбувається засвоєння, формування або активізації знань, не розвивається пам'ять в кінцевому підсумку призводить до неможливості розвинути критичне мислення та інтуїцію.

Сьогодні нерідко можна зустріти рекомендації щодо завдань, в яких студентам пропонується знайти помилки у текстах, згенерованих штучним інтелектом. Але так само нерідко в даних рекомендаціях опускається той факт, що виконання цих завдань може бути ефективним лише за умови наявності у студентів відповідних знань, сформованих «консервативним» способом. Система виявлення помилок залежить від наявності «внутрішніх очікувань», що сформувалися в результаті запам'ятовування та систематичної практики [9].

Проаналізувавши явні та неявні переваги та недоліки використання освітянами штучного інтелекту, окресливши деякі «відкладені» ризики такої взаємодії, можемо сформулювати деякі принципи, на які доцільно покладатися сучасному викладачеві.

Важливим завданням сучасного педагога є збереження контакту зі студентами, забезпечення живого, емоційного зворотного зв'язку. Сучасні чат-боти також здатні надати зворотний зв'язок,

але репліки машини є шаблонними, емоційність в них якщо і присутня, то є згенерованою, штучною. Натомість, викладач здатен проявити емоційність та емпатію у спілкуванні зі студентами: щиро похвалити, підтримати, порадіти прогресу, тощо.

Важливим завданням сучасного викладача є збереження власної індивідуальності. Зберегти ж її можливо лише за умови, коли штучний інтелект слугує асистентом викладача, допоміжним інструментом, основний же обсяг творчої роботи виконує викладач. Надмірна ж взаємодія зі штучним інтелектом згодом може зробити мислення більш шаблонним, тобто людина, яка багато взаємодіє з машиною, по-перше, згодом і сама, образно кажучи, перетворюється на автомат, і, по-друге, позбавляє себе всіх радощів, пов'язаних з творчим та інтелектуальним пошуком. Варто відмітити, що делегування робочих та творчих завдань викладачем штучному інтелектові сьогодні нерідко пов'язане з надмірним перевантаженням викладача.

Як було вказано вище, наразі існують вміння і навички, які в контексті широкого розповсюдження інструментів штучного інтелекту потребують певної реабілітації. Це, зокрема, навички формулювання думок, структурування інформації, формування системи знань, тощо. Раніше вміння формулювання думок та систематизації інформації вирішувалися шляхом написання студентами доповідей або есе. Сьогодні студенти нерідко перекладають ці завдання на ChatGPT, отримують готовий текст, після чого, в кращому випадку, редагують його, а в гіршому позиціонують згенеровану ШІ роботу як свою. Така ситуація ставить перед викладачем завдання розвивати навички формулювання думок та структурування інформації іншими методами. Тут можна запропонувати перенести такі завдання з домашньої роботи в аудиторію, де у студента менше можливостей звернутися до ШІ. Працювати над формуванням цих навичок можна також під час усних відповідей студентів.

Серйозної «реабілітації» сьогодні потребують також знання. В добу інтернету та штучного інтелекту, певною мірою знецінивши загальну ерудицію та професійні предметні знання на користь розвитку креативності та критичного мислення, ми знову приходимо до усвідомлення важливості і цінності знань для формування загальної культури, професіоналізму, компетентності, експертності а також такої тонкої матерії як інтуїція. Але й критичне мислення, і креативність, як було показано вище, не можна сформувати без наявності базової системи знань. Таким чином, сучасному викладачеві необхідно виділяти ключові поняття, визначення та формули, які студенти повинні вивчити напам'ять [9]. Варто звернути увагу, що матеріалу, призначеного для вивчення має бути не дуже багато, щоб не перевантажити пам'ять студентів. Також слід враховувати, що пам'ять багатьох здобувачів сьогодні є нетренованою, що зумовлено названими вище причинами.

Отже, можна сказати, що викладачеві слід включити до своєї діяльності деякі консервативні підходи та методи. Але таке звернення до «традицій» може викликати нерозуміння у студентів, які звикли до взаємодії з новітніми технологіями та певної тенденції до гейміфікації освіти. В даних умовах важливим завданням викладача є ознайомлення студентів з базовими принципами роботи пам'яті, уваги, уяви, особливостей процесу отримання і закріплення нових знань, тощо [4, с. 95]. Студентам важливо усвідомити, що помірні труднощі та інтелектуальні зусилля – це неодмінний атрибут освітнього процесу і обов'язкова умова професійного зросту. Також викладач повинен допомогти студентам усвідомити, що знання того, де знайти інформацію принципово відрізняється від її істинного знання [9].

Досі ми розглядали здебільшого ситуацію, за якої має місце надмірне використання штучного інтелекту освітянами. Проте, неефективне використання штучного інтелекту в освітньому процесі також нерідко пов'язано з тим, що багато викладачів не мають відповідних знань та навичок щодо коректної роботи з ШІ. Незважаючи на всі зазначені ризики, сучасний викладач повинен вміти ефективно взаємодіяти зі штучним інтелектом, бути обізнаним з новітніми методами його застосування в освітньому процесі.

Обізнаний в плані взаємодії з нейромережею викладач може бути для студентів наставником у роботі зі штучним інтелектом: демонструвати реальні переваги та ризики його застосування, обговорювати питання етики штучного інтелекту, тощо. В кінцевому підсумку, викладачеві

важливо навчити студентів коректно співпрацювати з машиною, зберігаючи власну автономію. Для цього можна запропонувати, по-перше, формулювати власну думку перш ніж задати питання чат-боту, по-друге, перебувати з чат-ботом в діалозі, а не в ролі пасивного слухача, і, по-третє, перевіряти достовірність наданої штучним інтелектом інформації [4, с. 95].

Споконвіку, кожен вчитель, в якому сенсі, усе життя залишається учнем. В добу стрімкого розвитку цифрових технологій «учнівство» вчителя стає ще більш актуальним. Стосовно новітніх технологій вчителями для викладача часом можуть ставати і студенти [11, с. 117]. Така взаємодія може стати для обох сторін цінним досвідом партнерства та взаємообміну.

Отже, викладачеві в добу штучного інтелекту важливо, перш за все, самому не перетворитися на машину, тобто емоційно залучатися до освітнього процесу та спілкування зі студентами. Не менш важливим є завдання навчити студентів цінувати знання та не боятися труднощів і складних задач. Разом з тим, не можна нехтувати освоєнням інноваційних інструментів, гармонійно поєднуючи їх з перевіреними традиційними методами викладання. Взаємодія викладача і студента має базуватися на партнерстві, взаємоповазі, взаємообміні, включати до себе емоційну складову. Не менш важливою є взаємна мотивація сторін до професійного та особистісного зростання. Найважливішим же на сьогодні ми вважаємо збереження реальної залученості студентів та викладачів в освітній процес, коли за умов інтеграції до нього нових інструментів та асистентів, саме вчитель та учень залишаються основними акторами освіти.

Висновки. Резюмуючи вищезазначене, підведемо підсумки. В умовах стрімкого розвитку штучного інтелекту взаємодія викладача та студента набуває нових форм та потребує філософського переосмислення. Такі інструменти, як ChatGPT, відкривають для освітян широкі горизонти можливостей і, водночас, несуть із собою певні ризики.

Використання штучного інтелекту сприяє оптимізації рутинних завдань, персоналізації освітнього процесу, підвищенню ефективності навчання, удосконаленню умов навчання для освітян з інвалідністю. Проте, некоректне або надмірне використання нейромереж здатне знеособити процес навчання, послабити когнітивні та творчі здібності викладачів та студентів, спричинити залежність від технологій, підмінити професійні знання, уміння і навички технічними навичками пошуку та складання промтів.

Осмисливши переваги та недоліки взаємодії студентів та викладачів з інструментами штучного інтелекту ми отримали матеріал для уточнення ролі сучасного викладача в освітньому процесі та особливостей його взаємодії зі студентами. Викладачеві важливо не відмовлятися від власної педагогічної творчості, розвивати індивідуальний стиль і навчати студентів не лише користуватися ШІ, а й мислити самостійно. В сучасних умовах викладач має виконувати роль не лише джерела знань, а й наставника, партнера, здатного зберегти емоційний контакт зі студентами, мотивувати їх до набуття ґрунтовних предметних знань, що є передумовою розвитку критичного мислення, інтуїції та автономії. Це передбачає збереження балансу між традиційними та інноваційними підходами до навчання.

Таким чином, ефективна взаємодія викладача і студента в добу штучного інтелекту можлива за умови збереження людського виміру освіти, зваженого, усвідомленого підходу до використання технологій, і підтримання високого рівня реальної залученості обох сторін до освітнього процесу. Основним викликом і, водночас, завданням для сучасної вищої школи стає не стільки технічна інтеграція штучного інтелекту в навчальний процес, скільки збереження цінностей, сенсів і гуманістичних основ освіти.

Перспективи подальших розробок даної теми пов'язані з дослідженням використання ШІ на формування ключових когнітивних компетентностей освітян; розробкою етичних принципів використання інструментів штучного інтелекту в освіті; порівняльним аналізом освітніх систем різних країн, в контексті впровадження штучного інтелекту в навчальний процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*. 2023. Т. 38. № 1. С. 48–53.

2. Наливайко О. О. Перспективи використання нейромереж у вищій освіті України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2023. Т. 1. № 5. С. 1–17.

3. Нівня Г. О. Ризики використання Chat-GPT в освітньому процесі. Південноукраїнські наукові студії: 2024 рік : матер. VII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених. 19–21 листоп. 2024 р. Одеса, 2024. С. 67–70.

4. Нівня Г. О. Студент і штучний інтелект: співпраця чи залежність. Традиційні та інноваційні підходи розвитку сучасної освіти в Україні: 2025 рік : матер. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. 3–4 квіт. 2025 р. Одеса, 2025. С. 95–96.

5. Паламар С., Науменко М. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення принципів академічної чесності. *Освітологічний дискурс*. 2024. Вип. 1 (44). С. 67–83.

6. Панухник О. Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти: відповідальні межі вмісту ШІ. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 202–211.

7. Hirsch E. You can always look it up – or can you? *American Educator*. 2000. 24 (1). Pp. 4–9.

8. Nikitina I., Ishchenko T. ChatGPT in the paradigm of modern education. *Scientific journal of Polonia university*. 2025. 61 (6). Pp. 100–106. DOI: <https://doi.org/10.23856/6112>

9. Oakley B., Johnston M., Chen K.-Z., Jung E., Sejnowski T. The Memory Paradox: Why Our Brains Need Knowledge in an Age of AI. In *The Future of Artificial Intelligence: Economics, Society, Risks and Global Policy* (Springer Nature, forthcoming). Disclosure. URL: <https://ssrn.com/abstract=5250447>

10. Vieriu A. M., Petrea G. The Impact of Artificial Intelligence (AI) on Students' Academic Development. *Education Sciences*. 2025. 15 (3). P. 343. URL: <https://www.mdpi.com/2227-7102/15/3/343>

11. Zhenkang P. The Role of the Teacher in Modern Education. *International Journal of Education and Humanities*. 2023. 8 (2). Pp. 117–118.

REFERENCES

1. Marienko M., Kovalenko V. (2023). Shtuchnyi intelekt ta vidkryta nauka v osviti [Artificial intelligence and open science in education]. *Fizyko-matematychna osvita*. T. 38. № 1. S. 48–53 [In Ukrainian].

2. Nalyvaiko O. O. (2023). Perspektyvy vykorystannia neiromerezh u vyshchii osviti Ukrainy [Use of Neural Networks in Higher Education in Ukraine]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*. T. 1. № 5. S. 1–17 [in Ukrainian].

3. Nivnia H. O. (2024). Ryziky vykorystannia Chat-GPT v osvitniomu protsesi [Risks of Using Chat-GPT in the Educational Process]. *Pivdennoukraiynski naukovi studii* : mater. VII Vseukr. nauk.-prakt. konf. studentiv ta molodykh vchenykh. 19–21 lystop. 2024 r. Odesa, 2024. S. 67–70 [in Ukrainian].

4. Nivnia H. O. (2025). Student ta shtuchnyi intelekt: spivpratsa chy zalezhnist [Student and Artificial Intelligence: Cooperation or Dependence]. *Tradyttsiini ta innovatsiini pidkhody rozvytku suchasnoi osvity v Ukraini* : mater. VIII Vseukr. nauk.-prakt. konf. 3–4 kvit. 2025. Odesa, 2025. S. 95–96 [in Ukrainian].

5. Palamar S., Naumenko M. (2024). Shtuchnyi intelekt v osviti: vykorystannia bez porushennia pryntsyviv akademichnoi chesnosti [Artificial Intelligence in Education: Use Without Violating the Principles of Academic Integrity]. *Osvitologichnii dyskurs*. Vyp. 1 (44). S. 67–83 [in Ukrainian].

6. Panukhnyk O. (2023). Shtuchnyi intelekt v osvitnomu protsesi ta naukovykh doslidzhenniakh zdobuvachiv vyshchoi osvity: vidpovidalni mezhi vmistu SHI [Artificial Intelligence in the Educational Process and Scientific Research of Higher Education Students: Responsible Boundaries of AI Content]. *Galitskyi ekonomichnyi visnyk*. № 4 (83). S. 202–211 [in Ukrainian].

7. Hirsch E. (2000). You can always look it up – or can you? *American Educator*. 24 (1). Pp. 4–9.

8. Nikitina I., Ishchenko T. (2025). ChatGPT in the paradigm of modern education. *Scientific journal of Polonia university*. 61 (6). Pp. 100–106. DOI: <https://doi.org/10.23856/6112>

9. Oakley B., Johnston M., Chen K.-Z., Jung E., Sejnowski T. The Memory Paradox: Why Our Brains Need Knowledge in an Age of AI. In *The Future of Artificial Intelligence: Economics, Society, Risks and Global Policy* (Springer Nature, forthcoming). Disclosure. URL: <https://ssrn.com/abstract=5250447>

10. Vieriu A. M., Petrea G. (2025). The Impact of Artificial Intelligence (AI) on Students' Academic Development. *Education Sciences*. 15 (3). P. 343. URL: <https://www.mdpi.com/2227-7102/15/3/343>

11. Zhenkang P. (2023). The Role of the Teacher in Modern Education. *International Journal of Education and Humanities*. 8 (2). Pp. 117–118.

Nivnia Hanna Oleksandrivna

Candidate of Philosophical Sciences,
Senior lecturer at the Department of State and Legal Disciplines
Institute of Law and Security
Odesa State University of Internal Affairs,
1, Uspenska str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0392-7392

INTERACTION BETWEEN TEACHER AND STUDENT IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Relevance of the Issue. *The rapid development of artificial intelligence, particularly tools like ChatGPT, has significantly impacted the educational process. While this opens up new opportunities for educators, it also presents serious challenges to the system of higher education. In such a context, philosophical questions about the meaning and value of education become increasingly relevant, as educational, methodological, and creative tasks can be delegated to neural networks. This threatens the active participation of both teachers and students in the learning process. Therefore, teacher-student interaction requires philosophical reconsideration.*

Purpose. *The aim of this study is to highlight the specific features of teacher-student interaction in the context of AI development.*

Methods. *To achieve this aim, the following methods were applied: analysis, used to examine the advantages and disadvantages of using AI tools by educators; synthesis, for summarizing the results of the analysis and forming conclusions about the role of the teacher in the context of digital transformation of education; induction, for identifying new trends in teacher-student interaction in the modern context.*

Research Results. *The article analyzes both the positive and negative consequences of AI usage by participants in the educational process. It outlines universal risks and hidden outcomes of interaction with neural networks. The author emphasizes that excessive automation can depersonalize education, reduce cognitive abilities, critical thinking skills, and the intuition of educators.*

It is highlighted that teachers should not abandon their pedagogical creativity. They should develop their individual teaching style and train students not only to use AI but also to think independently. In the modern context, a teacher must act not only as a source of knowledge but also as a mentor and partner – capable of maintaining emotional contact with students and motivating them to acquire deep, subject-specific knowledge, which forms the basis for the development of critical thinking, intuition, and autonomy. This requires maintaining a balance between traditional and innovative approaches to education.

The author emphasizes the importance of partnership, mutual exchange, and shared motivation in teacher-student interaction. Preserving the human dimension of education, adopting a conscious and balanced approach to technology, and ensuring high levels of genuine engagement from both sides in the educational process are crucial. The main challenge – and at the same time, the central task – for modern education is to preserve values, meaning, and the humanistic foundations of learning.

Key words: *artificial intelligence, higher education, teaching, critical thinking, autonomy.*

Дата надходження статті: 10.07.2025

Дата прийняття статті: 22.07.2025

Опубліковано: 21.10.2025